

Kerstin Fischer (ed.)
Approaches to Discourse Particles
Karin Aijmer, Anne-Marie Simon-Vandenberg (eds.)
Pragmatic Markers in Contrast

[Studies in Pragmatics, Vol. 1 & 2]

Elsevier, Amsterdam, Oxford, etc. 2006. – viii + 498 str. / ix + 257 str.

I.

Zbornici *Approaches to Discourse Particles* [Metodologijska približavanja diskursnim partikulama] i *Pragmatic Particles in Contrast* [Kontrastivno proučavanje pragmatičkih partikula] u najboljem svjetlu predstavljaju novoutemeljenu biblioteku *Studies in Pragmatics* [Studije iz pragmatike]... Teoretsko-metodologijska raznolikost studija uvrštenih u zbornike, dragocjena korpusna grada, kao i rezultati istraživanja, ne samo da odslikavaju kompleksnost i važnost proučavanja diskursnih obilježja i pragmatičkih partikula kao tipa bitnih jedinica u diskursu, već demonstriraju bogatstvo i fine nijanse koje općenito nude istraživanja u jezikoslovnim disciplinama kakve su lingvistika diskursa i lingvistička pragmatika.

Nakon uvodne rasprave Kerstin Fischer, priređivačice prvog sveska, pod naslovom "Towards an understanding of the spectrum of approaches to discourse particles" [»K razumijevanju spektra metodologijskih pristupa u proučavanju diskursnih partikula«] slijede 22 studije rasporedene u dva dijela. Prvi dio "Polysemy-based approaches" [»Pristupi utemeljeni na višeznačnosti«] komponiran je od 7, dok je u drugi "Monosemy-based approaches" [»Pristupi utemeljeni na jednoznačnosti«] uključeno 15 studija. Treba naglasiti da postoji razlika u poimanju pojmova kao što su monosemija i polisemija, koji u lingvistici diskursa i pragmatiki proizlaze iz višestruke funkcionalnosti jedinice, u odnosu na njihovo poimanje u npr. leksikologiji. Kao što je u knjizi istaknuto »postoji širok spektar mogućnosti koje se moraju uzeti u obzir kada se govori o različitosti interpretacija koje može imati neki uobličeni fonološki/ortografski niz. Modeli osobito variraju u odnosu na dva aspekta. S jedne se strane razlikuju u vezi s tim da li su relacije među različitim interpretacijama pretpostavljene, a koje su to relacije među različitim interpretacijama koje su

s njima povezane (npr. zajedničke komponente značenja, opće konceptualne ili retoričke relacije, domene referencije itd.). S druge strane, pristupi variraju i u vezi s uključivanjem kontekstualnih faktora, kao što su npr. sintaktičko-semantičke konstrukcije ili prozodija« (str. 14). Neke od najzanimljivijih priloga napisale/i su: Karin Aijmer, Kerstin Fischer, Ad Foolen, Bruce Fraser, Maj-Britt Mosegaard-Hansen, Diana M. Lewis, Deborah Schiffrin, Anne-Marie Simon-Vandenberg i Gisela Redeker.

Na početku uvodne studije upozoreno je i na relaciju među terminima *diskursna partikula* (engl. *discourse particle*) i *diskursno obilježje* (engl. *discourse marker*). To se, međutim, ne vidi jasno iz pojedinačnih studija i pomalo je čudno što je termin *diskursno obilježje* zastupljen u više od polovice priloga, dok je u naslovu knjige ipak upotrijebljen termin *diskursna partikula*... No, priređivačica zbornika glede toga ima čvrsto izgrađen osobni stav i smatra da je *diskursno obilježje* funkcionalistički termin koji nema jasan semiotički status, dok *diskursna partikula* podrazumijeva usredotočenost na male neinfektirane riječi, koje su labavo integrirane u strukturu rečenice ili iskaza... Po njezinu mišljenju *diskursna partikula* je termin suprotstavljen klitikama, punim riječima i tzv. graničnim morfemima. Upotrebom tog termina razdvajaju se *diskursne partikule/obilježja* od većih entiteta, kao što su tipizirani ili frazeologizirani iskazi koji mogu imati slične funkcije u diskursu.

U ovome opsežnome zborniku predloženi su raznoliki dinamički pristupi proučavanju diskursnih partikula/obilježja, kao što su funkcionalistički, zatim pristupi bazirani na teoriji relevantnosti, odnosno na prirodnome semantičkom metajeziku. Također je dan i primjer jezične promjene, a *diskursne partikule/obilježja* proučavani su i u odnosu na konektore, modalne gramatičke partikule, epistemološke modale, zatim okvire, konstrukcije i invarijan-

tna značenja te u odnosu na prozodiju, leksičke relacije u tekstu itd. Zbornik obuhvaća sinkronijske i dijakronijske, formalne i neformalne pristupe; zatim, neki od teorijskih modela baziraju se na lingvistici teksta, obradi informacija u općem procesu spoznaje i na interaktivno relevantnim domenama diskursa; postoje, konačno, i teorijski okviri koji su fokusirani na sintaktičke, semantičke, pragmatičke ili prozodijske aspekte.

II.

Karin Ajmer i Anne-Marie Simon-Vandenberg, priređivačice drugog sveska, pitanje terminologije ne smatraju najvažnijim, ali drže da ga ne treba zanemariti, jer zapažaju odsutnost općeprihvaćene terminologije te prikladne i korisne taksonomije u ovom području. Točnije rečeno, »termini 'pragmatička obilježja', 'diskursna obilježja', 'pragmatičke partikule', 'diskursne partikule' često se upotrebljavaju kao sinonimi, dok su za druge približno sinonimni ili preklapajući termini. Pojedini/e teoretičari/ke skloniji/e su upotrebljavati termine kao što su 'konektori' ili 'fatički konektori'« (str. 2). »Držimo« – naglašavaju priređivačice – »da je 'pragmatičko obilježje' dovoljno širok termin da pokrije i obuhvati i druge jedinice koje se mogu dalje klasificirati u skladu s preciznijim funkcionalnim i formalnim karakteristikama. (...) Npr. pojmovi diskursno obilježje i adverbijalni konektor pripadaju potklasama pragmatičkih obilježja« (str. 3).

Osim uvodne studije, drugi je svezak sastavljen od dvanaest studija... Bengt Altenberg analizira adverbijalne konektore na drugome mjestu u rečenici (engl. *second initial position*) na materijalu engleskog i švedskog jezika, a čija je upotreba snažno motivirana retoričkom progresijom strategije teksta. Angela Downing je svoju studiju posvetila engleskomu *surely* i njegovim funkcionalnim ekvivalentima u španjolskome. Analizom nizozemskoga *toch* i njemačkoga *doch* poznati teoretičar Ad Foolen pokušava ustanoviti metodološke obrasce kontrastivne polisemije. Bruce Fraser je okrenut univerzalnosti diskursnih obilježja »kontrastiranjem« unutar engleskoga korpusa. Helde Hasselgård pokazuje da ne postoje ekvivalenti adverbijalnih kognata – engleskog *now* i norveškog *nå*... S druge strane, Stig Johansson dokazuje da englesko *well* ima ekvivalente u norveškome i njemačkome. Studija Diane M. Lewis temelji se na kontrastiranju francuskih i engleskih adverbijalnih relacijskih obilježja. Anna-Brita Stenström usredotočena je na engleske prijevodne ekvivalente španjolskih diskursnih obilježja *sea* i *pues*... Studija Willyja

Vandeweghea, posvećena tzv. aspektualnim partikulama (*already, not yet, still, not anymore*) u nekim europskim jezicima, svakako sadržava najraznovrsniju gradu, jer uključuje primjere iz sedam germanskih, dva keltska, pet romanskih, pet slavenskih, jednog baltičkog jezika te grčkog i albanskog jezika, kao i primjere iz još nekih jezika altajske, uralske, kavkaske i indoiranske skupine jezika. Peter R. R. White i Motoki Sano ispituju stilske paralele u pozicioniranju u dijalogu. Dominique Willems i Annemie Demol uspoređuju upotrebu francuske partikule *vraiment* u govornome i pisano-me diskursu s engleskim *really*. Posljednja u zborniku je studija glasovitoga Jana-Ole Östmana koji analizira glagole kao pragmatičke partikule u *solvu*, švedskom dijalektu kojim govore pripadnice i pripadnici jednog dijela švedske zajednice u Finskoj.

U prvom se svesku ponovno aktualizira znanstveni problem diskursnih partikula odnosno obilježja, gdje lingvist(k)i/nje različitih profila pokušavaju objasniti njihove posebnosti preko definicija, određenja funkcionalnog opsega jedinica, višefunkcionalnih modela, proširenja teorijskih okvira itd. I dok prvi svezak uspostavlja sličnosti i razlike u pristupima proučavanju ovih jedinica diskursa, drugim se sveskom nastavlja teorijska rasprava u kojoj su, na osnovi empirijskih dokaza, ponudene metode i teorije za međujezično proučavanje pragmatičkih partikula. Sve u svemu, riječ je o vrijednim zbornicima koji u najboljem svjetlu predstavljaju početak jednoga plodnog projekta u suvremenim pragmatičkim istraživanjima, a koja su planirana da se objavljuju u ovoj ediciji. U nakladničkim promidžbenim materijalima najavljeno je da će se u ediciji *Studies in Pragmatics*, koju uređuju Bruce Fraser (Sveučilište u Bostonu), Kerstin Fischer (Sveučilište u Bremenju) i Maj-Britt Mosegaard Hansen (Sveučilište u Kopenhagenu), tiskati inovativne, originalne monografije i zbornici iz svih mikro-, makro- i metapragmatičkih lingvističkih znanstvenih perspektiva. Edicija je proizašla iz interdisciplinarnog duha časopisa *Journal of Pragmatics* i bit će otvorena kako za »prave« lingvističke knjige tako i za djela pragmatičkoga usmjerenja iz srodnih i bliskih disciplina, kakve su interakcionistička sociologija, filozofija jezika, kognitivna i informacijska znanost itd., a sve s ciljem da se osigura široko čitateljstvo i kvalificiran forum. To će omogućiti kvalitetu na najvišoj razini u najraznolikijim teorijskim, analitičkim i primijenjenim pragmatičkim proučavanjima.

Aleksandar Čarapić

**Milka Ivić
Jezik o nama**

Biblioteka XX vek, ur. Ivan Čolović, Beograd 2006. – 188 str.

U knjizi *Jezik o nama* Milka Ivić stručnoj javnosti predstavlja najnovije rezultate svojih znanstvenih istraživanja. Tekstovima koji su uključeni u knjigu zajedničko je »da svi oni ukazuju na ponešto od onog što jezik uopšte, a posebno srpski jezik, razotkriva o čoveku, bilo o njegovim misaonim ustrojavanjima, bilo o njegovom tumačenju odnosa među ljudima i njegovim opisima i vrednovanjima situacija i događaja« (str. 5).

Primjereno tematici, tekstovi su organizirani u dvije skupine: u prvi dio »Teorijski usmerena problematika« (str. 7 – 90) uključeno je devet rasprava. Uvodni tekst se bavi tzv. tranzitivnim imenicama gdje se sugerira sintaktičarima da se dosljednije bave leksičkom semantikom određenih riječi, a leksikolozima da se pozabave sintaktičkim konstrukcijama u kojima određeni leksem dobiva ili ne dobiva posebnu interpretaciju. Zatim slijede radovi o specifičnome sintaktičkome sredstvu za ovremenjavanje naziva ljudi (npr. atribut *bivši/a*), kao i rad o »teoriji antropocentrizama i srpskim jezičkim datostima«, što se temelji na pitanju: »kako se, odnosno da li se, i u domenu srpske leksike takođe u najpunijoj meri odslikava mentalna dominacija antropocentrizama?« (str. 32). Slijede tekstovi o »malim klauzama« (engl. *small clauses*), o funkcijama pridjevskoga atributa u uklanjanju, ali i u uspostavljanju ambigvitetnosti, o sintaktičkim konstrukcijama sastavljenim od dvaju konstituenata »čiju je neidentično ustrojenu sintaksičko–semantičku funkciju nemoguće u obratnom smislu ostvarivati« (str. 49), npr. *Dok smo ga čekali, drhtali smo od zime: *Dok smo drhtali od zime, čekali smo ga*. Prvi dio završava trima raspravama o relevantnosti uloge osjetila mirisa u oblikovanju slike svijeta te o pridjevima *visok* i *veliki* u slučaju da označuju ili ne označuju fizičku veličinu.

Drugi dio »Kulturološki usmerena problematika« (str. 91 – 116) – kojim je obuhvaćeno

pet tekstova – otvara rasprava o analizi semantičke promjene i varijacije značenja na primjeru imenica *ljubavnik/ljubavnica* iz povijesne i suvremene vizure. Slijede veoma zanimljiva opažanja o motrištima kognitivne stilistike u međujezičnoj perspektivi ilustrirana primjerima iz srpskoga jezičnog konteksta. Dio zaočuju tekstovi o usporedbi značenja imenica *dobrota* i *muzika* u sinkroniji i dijakroniji (tj. danas i u vremenu Vuka Karadžića), kao i tekst o prvim, tj. ranim leksikografskim spominjanjima toponima *Beograd*.

Pisati o knjizi Milke Ivić izazov je, ali i čin koji nosi odgovornost, jer je riječ o autorici koja već šesto desetljeće svojim radovima kontinuirano pridonosi matičnoj, regionalnoj, europskoj, pa i svjetskoj slavistici i lingvistici u područjima kao što su povijest lingvistike, opća lingvistika, sintaksa i semantika (južno)slavenskih jezika. Redovita je članica akademije znanosti u matičnoj sredini (SANU), kao i nekoliko inozemnih. Njezini su radovi uvršteni u zbornike europske i svjetske lingvistike. Autoričino vjerojatno najpoznatije djelo šireg značenja su *Pravci u lingvistici*, knjiga koja je dugo bila »gotovo jedina referencijalna knjiga na srpskom jeziku iz opšte lingvistike« (V. Polovina). Impresivno je to što se autorica i u najnovijoj knjizi bavi posve novim temama s aspekta posljednjih dostignuća u jezikoslovlju.

Donoseći neke od radova prethodno objavljenih u periodici i druge, koji se prvi put pojavljuju o ovoj knjizi, *Jezik o nama* je djelo koje postavlja nova pitanja i daje odgovore na neka ranije postavljena (ili nagoviještena), a koja su relevantna i za teoriju srpskoga i drugih (srednjo)južnoslavenskih jezika. Istodobno, služeći se suvremenim znanstvenim metodama, knjiga problemski prilazi i posve novim temama kojima će se Milka Ivić ili neke druge autorice ili autori, s obzirom na njihovu važnost, u budućnosti svakako morati pozabaviti.

Aleksandar Čarapić

Anna Wierzbicka
English. Meaning and Culture

Oxford University Press, New York 2006. – 352 str.

Engleski jezik kao najveći svjetski jezik i kao *lingua franca* obično se promatra kao neutralan i univerzalan jezik za verbalno izražavanje. Anna Wierzbicka, međutim, u ovoj knjizi otkriva koliko su riječi, rečenice i gramatičke konstrukcije engleskog jezika opterećene kulturološkim nanosom takozvane anglokulture. Osnovni cilj ove knjige bio je da se različitim semantičkim metodama razotkrije odnos između engleskog jezika i engleske kulture.

Knjiga se sastoji od četiri dijela. Prvi dio *Značenje, povijest i kultura* objašnjava osnovne postavke od kojih se polazi u istraživanju, kao i hipoteze, zadatke i ciljeve istraživanja. U drugom i trećem dijelu knjige (*Riječi engleskog jezika: od filozofije do svakodnevnog diskursa* i *Reflektiranje anglokulture na gramatiku engleskog jezika*) autorica analizira izabrane primjere iz vokabulara i gramatike engleskog jezika i pokazuje kako se značenje riječi i gramatika engleskog jezika oblikuju uz veliki utjecaj kulturalnih nanosa. U četvrtom su dijelu knjige (*Zaključak*) dani najvažniji rezultati prikazanog istraživanja. Neki dijelovi knjige već su objavljeni u obliku članaka u zbornicima, ali je najveći dio ispitivanja prvi put objavljen u ovoj knjizi.

Anna Wierzbicka iznosi zadivljujuće podatke o tome da osamsto milijuna ljudi govori engleski jezik i da se sto pedeset milijuna ljudi tečno služi engleskim kao stranim jezikom. On ima status službenog jezika u više od šezdeset zemalja. Zbog toga je mnogo knjiga posvećeno ovom jeziku i njegovim različitim aspektima i segmentima, ali je malo onih radova kojima je u središtu pozornosti odnos između engleskog jezika i anglokulture. Razlog leži u tome što status pojma »anglokultura« nije lako odrediv, jer je to kultura koja se razvija u šezdeset različitih zemalja. Wierzbicka, ipak, smatra da se može govoriti o anglokulturi. To je kultura SAD-a, Velike Britanije, Kanade, Australije i Novog Zelanda, dakle onih zemalja u kojima je engleski primarni jezik. U tim zemljama, smatra Wierzbicka, »engleski nije kulturalna tabula rasa«. Govornici engleskog jezika u ovim sredinama mnoge riječi upotrebljavaju automatski iako one imaju svoju »verbalnu i konceptualnu povijest«. Wierzbicka se u knjizi ne

bavi poviješću riječi na način na koji se njome bavi povijest jezika (dakle, prije svega gramatički), već se usredotočuje na konceptualnu povijest riječi, kroz koju se prožimaju različite vizure: lingvistička, sociološka, psihološka, etnološka itd.

Istraživanja se zasnivaju na dvije vrlo povezane semantičke teorije, koje je Wierzbicka osmislila još prije petnaestak godina i koje od tada stalno usavršava sa svojim suradnicima. Prva je teorija o prirodnome semantičkom metajeziku (The natural semantic metalanguage theory of semantics), a druga je teorija o kulturalnim skriptima (The theory of cultural scripts). Ključna ideja teorije o semantičkom metajeziku jest ta da se sva značenja mogu predstaviti preko empirijski zasnovanih univerzalnih ljudskih koncepata (primitiva) za koje vrijedi univerzalna gramatika. Ključni svjetonazor teorije o kulturalnim skriptima jest taj da se najuobičajeniji načini mišljenja (rezoniranja o nečemu) mogu identificirati s pomoću istih empirijski zasnovanih univerzalnih ljudskih koncepata. Ova teorija prihvaća i kombinira jedinstvenost i posebnost različitih kultura s univerzalnim elementima koji ih povezuju.

S pomoću metoda koje proizlaze iz ovih teorija u knjizi se analiziraju koncepti dobrog i lošeg, istražuje se što u anglokulturi znači biti razuman i biti pošten, ispituju se uzročne gramatičke konstrukcije u engleskom jeziku, kao i upotreba tzv. epistemičkih priloga (epistemic adverbs: *probably, likely, evidently, apparently* itd.). Wierzbicka zaključuje da duboko ispod sloja univerzalnog značenja ovih riječi i konstrukcija leži specifičan semantički sloj koji je produkt anglokulture.

Anna Wierzbicka danas spada u najutjecajnije znanstvenice koje proučavaju semantiku i lingvistiku općenito. Svaka je njezina nova knjiga događaj u suvremenoj lingvistici. Po modelu koji je zacrtala mnogi istraživači u svijetu sigurno će u svojim jezicima ispitivati utjecaj kulture ili, kako to Wierzbicka metaforički naziva, »kulturalne prtljage« na značenje riječi i konstrukcija. Ipak, nama koji dolazimo iz malih sredina dobro je poznato da je teško povući paralelu između kulturne tradicije čovjeka sa

sjevera i s juga naših malih zemalja, pa se ideja o anglokulturi, koja povezuje stanovnike Amerike, Australije, Kanade, Novog Zelanda i Velike Britanije doima gotovo nemogućom. A ako smo sumnjičavi prema osnovnom postulatu knjige, a to je postulat o postojanju anglo-kulture, onda se, naravno, dovode u pitanje i

rezultati istraživanja koji su izneseni u njoj. Ono što je, međutim, nesporno a što je osnovna poruka ove knjige, jest činjenica da kultura vrši golem utjecaj na jezik i da je pred jezikoslovcima važan zadatak da opišu taj utjecaj i da odrede njegovu stvarnu mjeru.

Rajna Dragičević

**Anatol Stefanowitsch, Stefan Th. Gries (eds.)
Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonymy**

Mouton de Gruyter, Berlin/New York 2006. – str. 319

Posljednjih godina svjedočimo pojačanomu zanimanju lingvista za problematiku metafore i metonimije, zahvaljujući prije svega teoriji konceptualnih preslikavanja u okviru kognitivne lingvistike, ali i sve raširenijoj primjeni računalnih korpusa u empirijskim istraživanjima svih razina jezičnih struktura, s težištem na leksičkim i sintaktičkim analizama. Dosad se činilo da su korpusi najmanje pogodni za istraživanje »prenesenih« značenja pa je trebalo vremena da zaživi njihova primjena na metafori i metonimiji. Ovaj je zbornik, uz iznimku monografije A. Deignan (2005), prvi opsežniji rad o toj temi. Uređuju ga A. Stefanowitsch i S. Th. Gries, u posljednje vrijeme prvaci primjene kvantitativnih analiza i sofisticiranih statističkih metoda u kognitivnolingvistički orijentiranim pristupima jeziku. Zbornik okuplja radove trinaestero autora i koautora, koji pokazuju da se računalni korpusi i iz njih dobiveni kvantificirani podaci mogu uspješno primjenjivati u različitim vidovima istraživanja metaforičkih i metonimijskih preslikavanja.

Autori se redom bave stupnjevitom naravi metaforičkih preslikavanja određivom s pomoću pojma semantičke rezonancije (P. Hanks), istraživanjem pojedinih koncepata poput *govorne aktivnosti*, s ciljem validacije i reformulacije konceptualnih metafora na temelju stvarnih uporabnih podataka (E. Semino), kvantifikacijom metafora s ciljem pronalaženja frekvencijskih korelacija između leksema iz ciljne domene i pojedinih tipova preslikavanja (A. Stefanowitsch), odnosom metaforičnosti koncepta i

gramatičke vrste riječi (A. Deignan), kvantitativnim istraživanjem metonimijskih preslikavanja prema leksiku polazne domene (M. Hilpert), metonimičnošću vlastitih imena na temelju kvantitativno izrazivih korpusnih podataka (K. Markert i M. Nissim), povijesnim razvojem metaforičnih leksičkih koncepata prema polaznoj domeni (K. Allen) ili specifičnoj ciljnoj domeni (P. Koivistoinen-Alanko i H. Tissari), ispitivanjem utjecaja kontekstualnih čimbenika na razumijevanje metafora (J. H. Martin) te odnosom između metafore i diskursa (V. Koller; A. Partington).

Zbornik svakako pokazuje opravdanost primjene korpusa u semantičkim istraživanjima metafore i metonimije, dajući uvid u raznolikost pristupa tomu aktualnom lingvističkom području. Zajedno s istodobno izašlim zbornikom istoga uredničkog dvojca (Gries i Stefanowitsch 2006) u istoj ediciji, koji se bavi uporabom korpusnih podataka i primjenom statističkih metoda u kognitivnolingvističkim pristupima sintaksi i leksiku, ova je knjiga dobrodošao pregled mogućnosti primjene računalnih korpusa u lingvistici.

Literatura

- Deignan, A. 2005. *Metaphor and Corpus Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Gries, S. Th. i A. Stefanowitsch (ur.) 2006. *Corpora in Cognitive Linguistics. Corpus-Based Approaches to Syntax and Lexis*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Nina Tuđman Vuković

Lanita Jacobs–Huey
From the Kitchen to the Parlor. Language and Becoming in African
American Women’s Hair Care

Oxford University Press, Oxford 2006. – str. XII + 180

Katkad »kosa je samo kosa«, katkad međutim »kosa nije samo kosa« (str. 4): izbori frizura Crnkinja rijetko se tiču samo estetskog ili osobnog izbora, a češće su povezani s pitanjima poput žudnje, poimanja ljepote u *mainstreamskim* standardima, (samo)predstavljanja na radnome mjestu, solidarnosti i otpora, etničkog i kulturnog ponosa. Kosa je visoko simbolizirana i može biti promatrana kao »prozor« u etničke i rodne identitete Afroamerikanki, a njezina njega kao semiotički i kulturni angažman oko tih identiteta. Autorica je za svoj cilj postavila istraživanje kontekstualiziranih i iskustvenih prikaza uloge kose i jezika (diskursa o kosi, moglo bi se također reći) u konstrukciji identiteta Crnkinja: željela je pokazati čitateljima kad je i zašto kosa bitna za njihova svakodnevna iskustva, kako one upotrebom diskursa o kosi oblikuju način na koji, s jedne strane, vide same sebe, a s druge strane, utječu na način na koji ih vide drugi. Presijecanje jezika, roda, rase i tijela osvjetljeno je i analizirano lingvističkim, feminističkim i etnografskim pristupima toj kompleksnoj temi. Knjiga sadržava sedam poglavlja koja oslikavaju složenu ulogu kose u diskurzivnom oblikovanju ženskog identiteta i proživljenih iskustva.

Prvo poglavlje (*Negotiating Expert and Novice Identities through Client–stylist Interactions*) usredotočuje se na rutinski tip interakcije između klijentica i stilista u frizerskim salonima: budući da klijentice onamo dolaze sa značajnim iskustvom i znanjima o njezi kose (i vlastite i tude), početne interakcije predstavljaju trenutak »zauzimanja pozicija«, pregovaranja o tome tko će biti uspostavljen kao stručni autoritet za njegu kose u tom izvanjezičnom mikrokontekstu.

Drugo poglavlje (*“We Are Like Doctors”: Socializing Cosmetologists into the Discourse of Science*) prikazuje rezultate promatranja jezičnih strategija izlagača na frizerskim edukacijskim seminarima i izložbama. U njima je vidljivo uokvirivanje (u gofmanovskom smislu) rada i profesionalnog identiteta stilista u analogiji s liječnicima. Njihova upotreba medicinskog (znanstvenog) diskursa s jedne strane služi za umanjanje znanja samih klijentica, dok s druge strane predstavlja pokušaj legitimizira-

nja kozmetologije kao znanstveno utemeljene djelatnosti.

Sljedeće, treće poglavlje (*A Licence to Touch: Cosmetology as a Divine Calling*) usredotočeno je na ona obilježja jezika stilista koja ga povezuju s religijskim tipom diskursa: njihova upotreba »svjedočanstava«, »molitava«, konstrukcija salona kao »Božjih kuća«, a njih samih kao »ministranata duha i tijela« upućuje na važnu ulogu duhovnosti kao jednog od mnogih modusa uokvirivanja (opet u gofmanovskom smislu riječi) njege kose Crnkinja te minimaliziranja ili prevladavanja sukoba između klijentica, stilista i njihovih kolega.

Četvrto poglavlje (*Gender, Authenticity, and Hair in African American Stand-up Comedy*) posvećeno je narativnim izvedbama o kosi u afroameričkoj klupskoj *stand-up* komediji. Lanita Jacobs–Huey ispituje kulturna i rodna značenja kose u afroameričkom humoru.

Peto poglavlje (*“BTW, How Do You Wear Your Hair?”: Gender and Race in Computer-mediated Hair Debates*) analizira internetske forumske rasprave o kosi afroameričke populacije i o politici identiteta. Autorica je uočila da su diskurzivne strategije u virtualnom svijetu jednake onima u stvarnoj komunikaciji »licem u lice« između stilista i klijentica, uz prisutnu bitnu marginalizaciju i utišavanje onih koji su u raspravama pokazali – prema prosudbama ostalih sudionika – nedovoljno znanje o toj temi. Referiranje na frizure, njegu kose, njezin izgled, oblikovanje, teksturu itd. u *cyber* svijetu funkcionira kao jedno od temeljnih sredstava za konstrukciju rasnog identiteta i afroameričke autentičnosti.

Šesto poglavlje (*Constructing and Contesting Knowledge in Women’s Cross-cultural Hair Testimonies*) posvećeno je analizi konverzacija o kosi u kojima su sudjelovale i Crnkinje i Bjelkinje. Prisutne rasne asimetričnosti u znanju o njezi kose, različita iskustva te drukčija poimanja kose u konstrukciji identiteta pokazuju da Crnkinje (za razliku od Bjelkinja) svoje ideje o kosi bitno povezuju s kulturnim identitetima, rodnim iskustvima i rasnom sviješću.

Posljednje, sedmo poglavlje (*Critical Reflections on Language, Gender, and “Native” Anthropology*) sastavljeno je od kritičkih promišljanja o jeziku, rodu i antropologiji. Autorica posebnu pozornost obraća ulozi antropologa–istraživača u cjelome istraživanju: kao istodo-

bno Afroamerikanka i antropologinja prolazila je kroz različita iskustva u kontaktu sa svojim ispitanicima, kao i u samom životu u akademskoj zajednici.

Ova zanimljiva i dojmjljiva knjiga načijnje mnoga nova pitanja, dileme i ideje osvježavaju-

ći lingvistiku novim spoznajama o odnosu između jezika, roda i rase, nudeći istodobno i drukčije teorijske i metodološke postupke koji znanosti o jeziku otvaraju prolaz u sasvim nepoznata i neistražena uzbuđljiva područja.

Mislava Bertoša

David Crystal Language and the Internet

Cambridge University Press, 2006. – str. 304

Pred nama je drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje knjige D. Crystala iz 2001. godine, čije je ponovno izdavanje prije svega potaknuto aktualnošću tematike i brzim promjenama koje se zbivaju u svijetu suvremenih komunikacijskih tehnologija, od kojih prvo mjesto zauzima internet. Ova je knjiga pristupačan i praktičan pregled specifičnosti jezika kakav se rabi u različitim oblicima internetske komunikacije. Ujedno je to i prva monografija koja internet u cijelosti promatra iz lingvističke perspektive.

U uvodnim se poglavljima Crystal bavi općim značajkama jezika interneta, uvodeći pojam *Netspeak* kojim označava karakterističan internetski jezični varijetet. To je pisani jezik s prepoznatljivim utjecajima govorenoga, ali ga zbog specifičnosti Crystal radije naziva zasebnim 'trećim medijem'. Opisujući *Netspeak*, osvrće se na teme pragmatičke prirode poput komunikacijske učinkovitosti, ali i na specifična obilježja poput emotikona i kratica te ispituje primjenjivost Griceovih maksima na oblike internetske komunikacije. U središnjim poglavljima autor podrobno analizira jezik kako se rabi u šest različitih internetskih situacija, i to po-

rukama elektroničke pošte, brbljaonicama, virtualnim svjetovima, svjetskoj mreži (engl. *world wide web*) te blogovima i sustavima za trenutačno slanje poruka (engl. *instant messaging*). Ova posljednja dva tipa ujedno su novo poglavlje u drugome izdanju. U svakoj od navedenih jezičnih situacija Crystal otkriva znakove prepoznatljivoga jezičnog varijeteta uvjetovanoga tehnološkim obilježjima situacije, ali i namjerama, aktivnostima i osobnostima korisnika.

Crystal piše popularno, bez ozbiljnijih znanstvenih osvrta na razloge nastalih jezičnih promjena, semantičko-sintaktičkih analiza ili drugih pitanja poput onih sociolingvističke naravi. Također bi mu se moglo prigovoriti da se bavi isključivo utjecajem interneta na engleski jezik. Međutim, iako pisana za širi čitateljstva, ova knjiga pruža izuzetno kvalitetno polazište za nova specijaliziranja lingvistička istraživanja jezika interneta, ali i drugih suvremenih pisanih oblika komunikacije poput SMS poruka, jer definira i klasificira nastale promjene i što je najvažnije, pridaje im status zasebnih varijeteta vrijednih pozornosti lingvista.

Nina Tuđman Vuković

Jan Firbas

Functional sentence perspective in written and spoken communication

Cambridge University Press 2006. – str. XV + 239

Jan Firbas, ugledni češki lingvist, u svojoj studiji *Functional sentence perspective in written and spoken communication* istražuje distribuciju informacije: od govorne intonacije do konteksta – determinirane glavnim rečeničnim elementima. Autor je pretežno inspiriran idejama Praške škole i teorijom o funkcionalnim rečeničnim perspektivama (FSP), važnom za razumijevanje rečeničnih komunikacijskih (po nekim teorijama – pragmatičkih) funkcija.

Prvi dio studije – *Functional sentence perspective in written communication* – razdijeljen

je na sedam poglavlja i posvećen je razmatranju funkcionalne rečenične perspektive (FSP) u pismenoj komunikaciji.

Polazeći od centralne odlike teorije o funkcionalnim rečeničnim perspektivama (FSP), tj. komunikacijskog dinamizma (CD) – Jan Firbas značajnu teorijsku pozornost posvećuje aktualnom linearnom uredjenju rečenice te i linearnoj modifikaciji kao faktoru funkcionalne perspektivizacije rečenice. Distribucija stupnja komunikacijskog dinamizma preko hijerarhijski po-

stavljene rečenične elemente (primjenjivih i na strukture nižeg ranga: subordinirane klauze, poluklauze i imenske fraze) – po mišljenju autora – određuje komunikacijsku orijentaciju rečenice. U definiranju funkcionalne rečenične perspektive (FSP) Firbas smatra kontekst klasifikacijskim momentom. Zbog toga uvodi pojam 'relevantnog konteksta', inzistirajući na značenju određujućih kontekstualnih faktora, tj. na poznavanju informacijske strukture konteksta.

Jednaku važnost u komunikacijskoj perspektivizaciji rečenice Firbas pripisuje i semantičkim faktorima, uvodeći pojam 'skale dinamičkih semantičkih funkcija'. Na sintagmatskom planu funkcionalnost se definira značenjem upotrijebljenih riječi, a na paradigmatičkom – njihovom konkurentnošću. Ispitivanje rečeničnih elemenata s tri spomenuta gledišta: semantike, sintakse i funkcionalne perspektive – autorova su uvjerenja – pridonosi boljemu razumijevanju relacija između semantike i sintakse, s jedne strane, i semantike i komunikacijske funkcije, s druge. S tog se motrišta izgrađuje i shvaćanje da međusobno djelovanje rečeničnih elemenata u komunikacijskom dinamizmu ima presudnu važnost za utvrđivanje (i konstituiranje) sintaktičkih komponenata – teme i reme. U specijalne semantičke i sintaktičke ishode funkcionalne perspektivizacije rečenice autor ubraja sljedeće komunikacijske vrijednosti: pitanje, negaciju i zapovijed.

Posebnu pozornost autor posvećuje relaciji između funkcionalne rečenične perspektive (FSP) i reda riječi u rečenici (WO). Stupanj komunikacijskog dinamizma određuje kao komunikacijsku vrijednost stečenu od aktualnoga linearnog uređenja rečeničnih elemenata u komunikacijskom činu. Tako se razvoj komuni-

kacije – po Firbasovu uvjerenju – reflektira u gradualnom porastu komunikacijskog dinamizma i prozodijskoj intenzifikaciji.

Drugi dio Firbasove studije – *Functional sentence perspective in spoken communication* – kompozicijski podijeljen na četiri poglavlja, razlistava pitanje funkcionalne rečenične perspektive u govornoj komunikaciji.

Ovaj dio knjige praktično je podijeljen na proučavanje govorne komunikacije i izučavanje mjesta intonacije u uzajamnom djelovanju faktora koji utječu na funkcionalnu rečeničnu perspektivu, tj. 'izučavanje koncepta prozodijske istaknutosti'. Autor pozornost posvećuje identificiranju i opisu korelacijskih mehanizama između distribucije stupnja komunikacijskog dinamizma (kao neprozodijskog faktora rečenične perspektivizacije) i stupnja prozodijske istaknutosti (kao ostvarivača intonacije i emocionalnosti iskaza).

Knjiga *Functional sentence perspective in written and spoken communication* Jana Firbasa nudi obuhvatnu sintezu dosadašnjih ideja (uglavnom razvijanih u okviru Praške lingvističke škole) o tzv. komunikacijskoj sintaksi, kao i nove zaključke zasnovane na dobro utvrđenoj empirijskoj bazi, s jedne strane, i 'teorijskom pokrivaču' za oba vida egzistencije jezika: govornog i pisanog, s druge strane. Vještim metodološkim vodenjem funkcionalne rečenične problematike, Firbas o svojim teorijskim argumentima – tri desetljeća izgrađivanim, a ovdje praćenim novim i reprezentativno odabranim primjerima, – čitateljice i čitatelje 'izvještava' na istraživački zanimljiv i stilski dopadljiv način. Indeksom pojmova i popisom literature autor je svoju studiju dodatno učinio pristupačnom i operativnom za dalja istraživanja ovog aktualnog znanstvenog pitanja.

Jelena Jovanović

Ivana Bendow Englesko–hrvatski frazeološki rječnik

Školska knjiga, Zagreb, 2006. – str. 230

Riječ je o prvom englesko–hrvatskom frazeološkom rječniku koji s 3300 natuknica popunjava frazeološku prazninu u hrvatskoj dvojezičnoj leksikografiji. Rječnik se sastoji od predgovora, strukture rječničkog frazema/natuknice i popisa natuknica na engleskom jeziku, abecedno poredanih, i njihovih ekvivalenata na hrvatskom jeziku.

U predgovoru autorica ističe da ovaj rječnik »popunjava djelić praznine u englesko–hrvat-

skoj jezičnoj frazeološkoj leksikografiji« i konstatira kako se, unatoč tomu što zanimanje u posljednjih nekoliko desetljeća raste, ne možemo baš pohvaliti velikom frazeološkom leksikografskom produkcijom »(...) a još manje frazeološkim dvojezičnicima koji bi se 'uhvatili u koštac' s frazemima u kontaktu«. Iako je istina da se nitko nije pozabavio engleskom frazeologijom tako da izradi dvojezični frazeološki rječnik (jedan, hrvatsko–engleski je, doduše, u ru-

kopisu), autorica, vjerojatno nehotice, zaboravlja pionirske radove Antice Menac i njezinih suradnika koji su zasad izradili veliki »Rusko–hrvatski ili srpski frazeološki rječnik«, »Hrvatsko–njemački frazeološki rječnik« Josipa Matešića i njegovih suradnika i nekoliko tzv. Malih frazeoloških rječnika koji su izdani u Zavodu za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Rječnička natuknica strukturirana je, prema riječima autorice, tako da su nadnatuknice (otisnute plavom bojom) poredane abecednim redom na engleskom jeziku. Nakon natuknice slijedi frazem na engleskom jeziku (otisnut plavom bojom), zatim varijantni oblik (otisnut plavom bojom), lingvistička odrednica (u zagradama i kurzivu), ekvivalentni hrvatski frazem (otisnut masnijim slovima), značenje, definicija frazema/natuknice na hrvatskom jeziku, ekvivalentna značenja definicije frazema/natuknice u hrvatskome jeziku, višeznačni frazem/natuknica, primjeri uporabe frazema/natuknice u engleskom izvorniku i oznaka za frazem/natuknicu koju je dobro usporediti s kojim drugim frazecom/natuknicom.

Kako se u općim, a i u frazeološkim rječnicima uvijek kao problem javlja pod kojom ćemo nadnatuknicom uvrstiti frazem, autorica upozorava da se u dosadašnjoj leksikografskoj praksi pristupalo nesustavno i da je svaki frazem obraden pod (...) onom riječju koja čini jezgru njegova značenja (...), odnosno po semantičkom kriteriju. Mišljenja sam da je semantički kriterij vrlo subjektivan te da ne bi bilo na odmet da se autorica koristila tzv. formalnim (gramatičkim) kriterijem koji je uobičajen u hrvatskoj dvojezičnoj frazeološkoj leksikografskoj praksi i prema kojem su izradeni i navedeni rječnici koje sam spomenuo u uvodu.

Navest ćemo primjer rječničkog članka koji pokazuje kako autorica provodi strukturu rječnika koju sama obrazlaže.

BED

get out of bed on the wrong side **ustati na lijevu nogu**; od jutra biti neraspoložen bez valjana razloga

What's the matter with you today? Why are you so grouchy? Got out of bed on the wrong side, didn't you?

- ♦ usporedivo: **get up on the wrong side of the bed**

Iz primjera navedene natuknice vidimo da je autorica slijedila strukturu koju je navela.

Doduše, u ovom primjeru nema »višeznačnog frazema/natuknice«, ali nam prostor ne dopušta da navedemo i takav primjer.

Iako autorica u predgovoru piše da se potrudila naći ekvivalent u hrvatskom jeziku koji pripada istomu registru, u samoj natuknici nije nigdje navela oznaku registra. Samo uz određene frazeme stoji, kako ona to zove, »lingvistička natuknica«, koja označava pripada li frazem američkoj ili britanskoj varijanti engleskog jezika. No pitamo se kojoj varijanti, a tako i registru, pripadaju frazemi uz koju takva oznaka nedostaje. Autorica se potrudila da kao ekvivalent navede frazem, ali ako joj to nije pošlo za rukom, značenje frazema je opisala. Međutim, ona npr. kao ekvivalent engleskog frazema *get into bed with someone* navodi **spetljati se s kim; spandati se s kim**; za koji tvrdi da je frazem. Međutim, prema prihvaćenoj frazeološkoj teoriji, hrvatski ekvivalent nije frazem. Takve primjere možemo i naći među engleskim frazemima, gdje se kao frazem navodi imenica »lemon«. Prema načelima Hrvatske zagrebačke frazeološke škole jedna sastavnica ne može se smatrati frazecom.

Dvije su ozbiljnije zamjerke koje možemo naći da autorica ne navodi iz kojih je izvora uzimala frazeme iz engleskog jezika osim da su to frazemi »koji imaju široku uporabu u engleskome jeziku i kojima vrve publicistički tekstovi te se često čuju u filmovima, televizijskim serijama, informativnim emisijama«, u kojim je rječnicima ili internetskim pretraživačima tražila hrvatske ekvivalente i iz kojeg korpusa dolaze primjeri uporabe navedenih engleskih frazema. Bilo bi korisno da se autorica služila i grafijskim oznakama koje su prihvaćene u hrvatskoj frazeološkoj leksikografiji (npr. oznake za izostavljive dijelove frazema, tip slova za rekciju i sl.).

Ovaj je rječnik doista pionirski rad u englesko–hrvatskoj frazeologiji i od velike je koristi svim korisnicima, bili oni učenici, studenti, znanstvenici ili baš frazeolozi. Napisati rječnik nije nimalo lagan posao, zahtijeva velik trud i odricanje i mnogo, mnogo konzultacija s izvornim govornicima. Kako se sama autorica ne bavi znanstveno frazeologijom, ove primjedbe su samo sugestije kako bi se rječnik mogao poboljšati da bude u skladu s dosadašnjom frazeološkom leksikografijom u Hrvatskoj, ali ostaje neosporiva činjenica da je ovaj rječnik prvi ovakvoga tipa u nas i da mu se leksikografska neusklađenost s ostalim frazeološkim rječnicima može, da se izrazimo frazeološki, progledati kroz prste.

Zvonimir Novoselec

Nedad Memić
Entlehnungen aus dem österreichischen Deutsch in der Stadtsprache von Sarajevo

Peter Lang, Wien 2005.

Još od pojave monografije R. Filipovića *Teorija jezika u kontaktu* (1985) u hrvatskome jezikoslovlju raste interes za kontaktološka istraživanja. Devedesetih godina prošloga stoljeća nastalo je i nekoliko važnijih radova o germanizmima u hrvatskome. Knjiga Nedada Memića *Entlehnungen aus dem österreichischen Deutsch in der Stadtsprache von Sarajevo* pokazuje kako se zanimanje za leksičke posudnice njemačkoga podrijetla nije ograničilo samo na Hrvatsku već se javlja i u susjednim zemljama.

Kao što je iz naslova donekle razvidno, mladi sarajevsko-bečki lingvist N. Memić na korpusu od 1000 germanizama (oko 700 izravnih posudnica i tristotinjak tvorenica motiviranih germanizmom) analizira podrijetlo, fonološku, morfološku i semantičku adaptaciju ove vrste izama u sarajevskome gradskom govoru. Primijenjenom terminologijom i metodologijom najvećim se dijelom oslanja na tradiciju zagrebačke dodirnojezikoslovne škole.

Knjiga se sastoji od osam poglavlja (*Historische Hintergründe der Entlehnung – Bosnien-Herzegowina unter Österreich-Ungarn, Grundlegende Postulate des Sprachkontakts, Deutsch-Bosnisch/Kroatisch/Serbischer Sprachkontakt, Relevante sprachliche Merkmale des Deutschen und des Bosnischen, Phonologische Adaptation der Lehnwörter, Morphologische Adaptation der Lehnwörter, Semantische Adaptation der Lehnwörter, Statistische Auswertung des Sprachmaterials*), aneksnoga glosara germanizama te abecednog popisa svih ovjerenih replika.

Kao što je uobičajeno u monografijama ove vrste, u prvome se poglavlju opisuje sociokulturalni okvir jezičnoga dodira austrijskoga njemačkoga kao jezika davatelja i sarajevskoga gradskoga govora kao jezika primatelja. Saznajemo da je u svega četrdeset godina austrijske vladavine u Bosni (1878–1918) došlo do važnih reformi u gotovo svim područjima života – prometu, gospodarstvu, školstvu, pa čak i u arhitekturi i kulinarstvu – koje su ostavile i svoje jezične tragove.

Slijedi pregled dodirnojezikoslovnih istraživanja i najvažnijih radova s ovog područja počevši od H. Paula, preko klasika poput U. Weinreicha pa sve do najnovijih radova J. Becherta i W. Wildgena te S. G. Thomason. Daje se definicija jezičnih dodira, interferencije, kodnog prebacivanja i opisuju uvjeti u kojima do njih dolazi.

U trećem se poglavlju nudi pregled istraživanja germanizama u hrvatskome, srpskome i bosanskome jeziku. Za našeg je čitatelja zanimljivo autorovo dobro poznavanje hrvatskih istraživanja na ovom području (ponajprije V. Piškorca i Z. Glovacki–Bernardi) i usporedba zagrebačkih i sarajevskih germanizama. Autor tako zaključuje da su zagrebački germanizmi brojniji, da pripadaju raznovrsnijim semantičkim područjima te da pokazuju niži stupanj fonološke prilagodbe što smatra rezultatom intenzivnijih i dugotrajnijih jezičnih dodira.

U četvrtom se dijelu daje iscrpan opis sustava jezika davatelja i jezika primatelja. Ono što smatramo osobitom vrijednošću knjige jest da autor kao jezik davatelj identificira austrijski njemački te pri opisu adaptacijskih procesa ne polazi od standardnonjemačkih modela kao što je bila praksa u većini dosadašnjih istraživanja. Slijede opisi fonološke, morfološke i semantičke adaptacije germanizama pri čemu se potpuno slijedi model R. Filipovića.

U osmom se poglavlju iznose rezultati statističke obrade podataka.

Pri izradbi glosara autor se vodio sljedećim kriterijima: replika mora biti najmanje jednom usmeno ili pismeno ovjerena, raširena i općepoznata te preuzeta u razdoblju novovisokonjemačkoga. Kao natuknica je uzeta najčešća inačica pojedine replike. Uz svaku je zabilježen put preuzimanja (govoreni ili pisani jezik, utjecaj ortografije modela), dijastratska odrednica (pripada li standardnom jeziku ili ne) te stupanj fonološke, morfološke i semantičke adaptacije. Sarajevski su germanizmi podijeljeni u osam skupina – od kojih je u sedam semantički kriterij presudan (jela, slastice; kućanstvo, odjeća; poslovni život, obrt, tehnika; uprava, pravo, zdravstvo, školstvo, vojska; ljudsko ponašanje, društvo; šport, igre; ostalo), a osmu čine *indeklinabilija* koja pripadaju različitim semantičkim skupinama.

Knjiga N. Memića velik je doprinos proučavanju germanizama u jezicima s područja bivše Austro-Ugarske Monarhije iz više razloga. Riječ je o vrlo iscrpnom prikazu u kojem se vodilo računa o dijatopskoj i dijastratskoj klasifikaciji modela, a sarajevski se germanizmi doveli u suodnos s onima u hrvatskome i srpskome jeziku te se upozorilo na rasprostranjenost ove vrste izama po čitavom području bivše Monarhije.

Barbara Štebih

**Theo van Leeuwen
Introducing Social Semiotics**

Routledge, London – New York 2005. – str. XII + 301

Posljednja knjiga Thea van Leeuwena, filmskog i televizijskog producenta te sveučilišnog profesora, *Introducing Social Semiotics* nastala je kao »pokušaj da se napiše pristupačan i, povrh svega, *koristan* uvod u socijalnu semiotiku« (str. XI). Teorijski modeli kojima se autor priklonio izloženi na samome početku: to je ponajprije Hallidayev socijalnosemiotički pogled na jezik, laboracije i diskusije sidnejskoga semiotičkog kruga te na koncu, ideje razvijene posljednjih desetljeća unutar kritičke analize diskursa. Sastavljena je od triju dijelova, od kojih svaki ima četiri poglavlja. Budući da je napisana kao sveučilišni udžbenik, opremljena je preporukama za daljnja čitanja i pojmovnikom, a na kraju svakoga poglavlja nalaze se vježbe i zadaci za samostalnu analizu, pa i produkciju najrazličitijih multimodalnih tekstova.

U prvome dijelu naslovljenom *Semiotic principles* van Leeuwen razmatra neka od načela socijalne semiotike kao novog i različitog pristupa unutar semiotičkih teorija i analiza. Raspravlja se o semiotičkim izvorima, semiotičkoj promjeni, semiotičkim pravilima i semiotičkim funkcijama. Kroz cijeli se dio knjige provlači ideja o interdisciplinarnosti kao esencijalnom i apsolutnom obilježju socijalne semiotike, kao i stav da je ona oblik traganja koji ne nudi odgovore, nego postavlja pitanja.

Drugi dio nosi naslov *Dimensions of semiotic analysis* i u njemu autor uvodi ključne dimenzije analize u socijalnoj semiotici. Pojam diskursa ključan je kad se želi proučavati kako se semiotički izvori upotrebljavaju za konstrukciju reprezentacija izvanjskoga svijeta. Pojam žanra ključan je kad se ispituje kako se semiotički izvori upotrebljavaju u komunikacijskim interakcijama (koje uključuju i reprezentacije), bilo da je riječ o izravnim konverzacijama licem u lice, bilo da je riječ o onima koje su posredovane nekim medijem, poput primjerice, knjiga, interneta, slika itd. Pojam stila ključan je za istraživanje načina na koje ljudi upotrebljavaju semiotičke izvore za izvedbu i izražavanje vlastitih identiteta, sustava vrijednosti, oso-

bnih vjerovanja i sl. Pojam modalnosti ključan je za proučavanje kako ljudi upotrebljavaju semiotičke izvore da bi kreirali istinosne ili realistične vrijednosti svojih reprezentacija, da bi prenijeli, primjerice, jesu li one činjenice ili izmišljotine, jesu li dokazane ili upitne itd.

Treći dio ove interesantne knjige pod naslovom *Multimodal cohesion* bavi se načinima na koje se različite vrste semiotičkih izvora integriraju u jedinstvene *multimodalne* tekstove i komunikacijske događaje. Tih su načina četiri: ritam, kompozicija, povezivanje informacija i dijalog. Ritam osigurava koherentnost i značenjsku strukturu događaja koji se razvijaju kroz vrijeme te igra ključnu ulogu u svakodnevnim interakcijama i u medijima poput filma ili glazbe. Kompozicija osigurava koherentnost i značenjsku strukturu prostornim uređivanjima, dakako, ne samo u dvodimenzionalnim slikama nego i u trodimenzionalnim spacijalnim aranžmanima, poput izložbi, arhitekture, skulpture i sl. Povezivanje informacija s jedne se strane odnosi na kognitivne veze između jedinica obavijesti u vremenu, dok se s druge strane tiče i prostorno utemeljenih medija; primjerice, kauzalnih i temporalnih veza između riječi i slika u multimodalnim tekstovima. Dijalog se tiče interakcijskih dinamika: tu se ispituje kako strukture dijaloških razmjena i oblici glazbene interakcije mogu biti upotrijebljeni da bi se osvijetlio odnos između semiotičkih načina korištenih u multimodalnim tekstovima i komunikacijskih događaja.

Sva su teorijska razmatranja potkrijepljena doista širokom paletom najrazličitijih primjera, od reklama do namještaja, od novinskih fotografija do ritmova reperskih deklamacija, od filmske glazbe do umjetničkih instalacija, pa vjerujem da je knjiga *Introducing Social Semiotics* dobro štivo ne samo stručnjacima, nego svakomu tko iza površine puke pojavnosti izvanjske realnosti naslućuje postojanje tajanstvenog svijeta znakova kojima ljudi proizvode i tumače, održavaju i mijenjaju svoje bivanje u svijetu.

Mislava Bertoša

Cliff Goddard (ed.)
Ethnopragmatics: Understanding Discourse in Cultural Context
[Applications of Cognitive Linguistics 3]

Mouton de Gruyter, Berlin and New York, 2006. – str. vii + 278

Cilj zbornika *Ethnopragmatics: Understanding Discourse in Cultural Context* [*Etnopragsmatika: razumijevanje diskursa u kulturalnom kontekstu*] najvećim se dijelom zasniva na utemeljenju termina »etnopragsmatika« za koji se Cliff Goddard, priređivač zbornika i autor uvodne studije, snažno zalaže (Goddardov se rad uglavnom nastavlja na rad Anne Wierzbicke), kao i na uspostavi metoda u toj disciplini. Tako bi se – po njegovu uvjerenju – nadišle nedostatnosti koje nudi takozvana univerzalistička pragsmatika. Drugim riječima, cilj je zbornika afirmirati stajališta priređivača o etnopragsmatici, a koja su potvrđena na empirijskome materijalu iz nekoliko jezika i/ili varijeteta.

Osim uvodne studije priređivača u kojoj je dana nova paradigma za etnopragsmatiku, zbornik obuhvaća sedam studija. Prve tri studije usredotočene su na aspekte engleskog jezika. Slijedeći Wierzbicku, Goddard drži da je »denaturalizacija« pragsmatike engleskog jezika jedan od najurgentnijih zadataka etnopragsmatike« (str. 18). U svojoj studiji Anna Wierzbicka daje opis kulturalnog scenarija (engl. *cultural script*) koji sprečava govornike »angloengleske« matice da vrše pritisak (engl. *putting pressure*) na druge, motivirajući, tako, širok opseg alternativnih strategija i pomaka u konverzaciji. Cliff Goddard kontekstualizira i objašnjava specifičan australski oblik bezizrazne ironije u vicevima ili šalama, koje engleski govornici iz drugih područja ili sredina često pogrešno razumiju. Jock Wong pokazuje kako

načini obraćanja i govorne prakse povezane s tim načinima u singapurskom engleskom reflektiraju društvenu hijerarhiju koja se temelji na generacijskim razlikama.

Zhengdao Ye se usredotočuje na grimase i leksičke izraze koji korespondiraju s njima; autorica tvrdi da je nužno poznavati dubinske norme kineske kulture koje su ishodište takvim emocionalnim izrazima kako bi se razumjela njihova važnost u kontekstu. Rie Hasada ispituje kulturalne stavove u odnosu na izražavanja osjećaja i njihove interakcionističke implikacije u konverzacijskom stilu japanskoga jezika. Catherine Travis želi pokazati kako vrijednosti oblika *confianza* (»povjerenje«) i *calor humano* (»ljudska toplina«) utječu na raznolike diskursne odlike u kolumbijskom španjolskom. Na koncu, Felix Ameka razmatra etnopragsmatiku govornih formula za »iskazivanje zahvalnosti« u zapadnoafričkim jezicima, kao što su ewe, akan i buli, pokazujući kako ti jezici pretpostavljaju kulturalno dubinski kontekstualizirane vrijednosti i vjerovanja o smrti, kao i o ritualima koji su vezani za smrt.

Ukratko: studije zastupljene u knjizi ispunjavaju cilj priređivača, jer na temelju bogatoga empirijskog materijala iz različitih jezika, kultura i kontinenata u najvećoj mjeri podupiru prvotnu Goddardovu namjeru, i jer – promatrane kao cjelina – impresivno demonstriraju moć i profinjenost novih metoda i tehnika jedne semantički utemeljene etnopragsmatike.

Aleksandar Čarapić